

PIRELLA GÖTTSCHE LOWE, ITALY

Het feit dat de hoeveelheid fosfaat in mest als uitgangspunt voor het beleid is gekozen is gunstig, maar vormt nog geen reden om de toekomst met een gerust hart tegemoet te zien. Integendeel, het huidige beleid is erop gericht de problemen in de intensieve veehouderijgebieden te verlichten door mest(productie) naar akkerbouwgebieden als de Veenkoloniën te verplaatsen. Het risico is groot dat met de mest ook problemen naar de noordelijke provincies worden verplaatst. Voorzover die hier tenminste niet al aanwezig zijn, aldus de auteurs, medewerkers van de Milieufederatie Groningen en de Milieuraad Drenthe.

in de mest overblijven dan op het beschikbare areaal grond (voorzover aanwezig) verantwoord kan worden afgezet.

Nitraat en fosfaat worden dan, met de zware metalen, afvalstoffen die men op de een of andere manier moet zien kwijt te raken. Soms biedt landbouwkundig gezien de uitkomst. Het verdraagt grote hoeveelheden... mest en levert juist bij een overdosering de hoogste opbrengst. Dat de gevolgen voor het milieu niet konden uitblijven was reeds lange tijd voorzien. Ingrijpen- de maatregelen werden niet genomen omdat de economische belangen meer gewicht in de schaal legden. De laatste jaren is met name in de concentratiegebieden zeer duidelijk geworden dat de situatie sterk uit de hand is gelopen.

De nitraatkonzentratie van het grondwater is op diverse plaatsen sterk gestegen. In de drinkwaterwinningen Reuver en Montferland is de WHO-norm van 50 mg nitraat per liter overschreden en moesten maatregelen worden genomen om nog gezond water te kunnen produceren.

Modelberekeningen gaven aan dat bij het uitblijven van beperkingen in 2080 bij 16 winningen deze norm zou worden overschreden en bij 45 winningen de concentratie boven het 'richtnivo' (25 mg nitraat/l) uit zou komen. Zuiveringstechnieken om deze concentratie terug te brengen zijn ontwikkeld maar duur. Bovendien is het dwelen met de kraan open. Sanering bij de bron is noodzakelijk.

Intussen wees onderzoek op snijmaispercelen in intensieve veehouderijgebieden uit dat ook fosfaat snelle problemen zou gaan opleveren dan verwacht. Op een groot aantal percelen was in de afgelopen jaren zoveel fosfaat toegediend dat het bindend vermogen van de bodem sterk is gereduceerd. De kans dat op korte termijn op dit soort percelen een verhoogde fosfaatuitspoeling gaat optreden is zeer groot.

Daarenboven bleek dat vervluchtiging van ammoniak uit dierlijke mest een aanzienlijke bijdrage levert aan de verzuring en vermisting van het milieu. De discussie over de grootte van deze bijdrage verstormde toen ook directe schade van intensieve veehouderijbedrijven aan de naaste omgeving werd aangetoond.

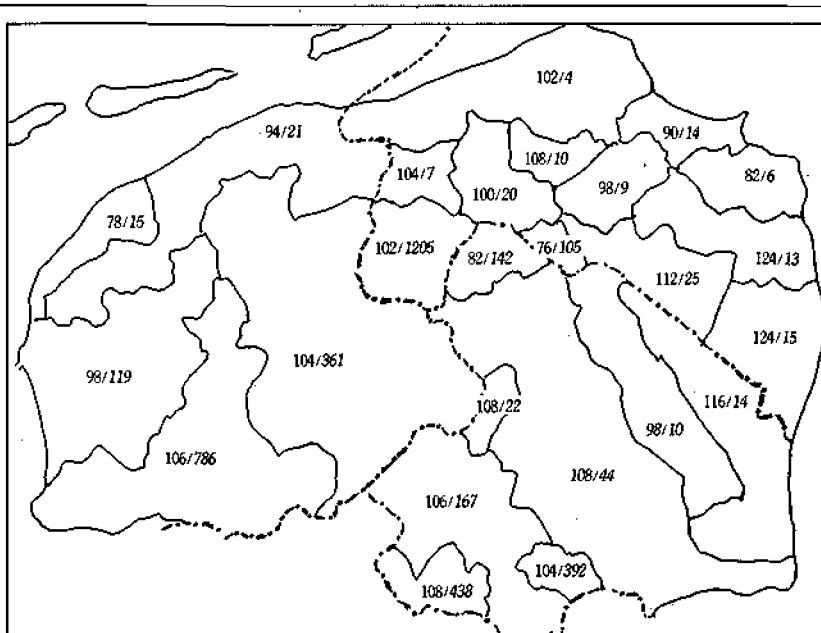
Is er nu werkelijk in de noordelijke provincies nog zoveel plaats voor dierlijke mest? Uit CBS-gegevens kan een globaal inzicht worden verkregen. De kaart geeft een overzicht van de fosfaarproductie per hectare in de verschillende gebieden die zijn ingedeeld op basis van hun landbouwkundig karakter. Er is als uitgangspunt genomen dat alle intensieve veehouderij met op bouwland en alle rundveemest op grasland wordt gebruikt. Over hoeveel dierlijke mest er dan nog bijgeplaatst zou kunnen worden verschillen de meningen sterk. De milieukundige benadering is dat op termijn de fosfaatgift in evenwicht moet zijn met de hoeveelheid die door het gewas aan de bodem wordt onttrokken. Voor grasland is dit ongeveer 85 kg fosfaat (P2O5) per ha per jaar. Voor bouwland gemiddeld 20-70 kg per ha per jaar.

In bijna alle regio's in het Noorden is er op dit moment milieukundig gezien sprake van een overschot van fosfaat op grasland. Het fosfaatbindend vermogen van de bodem is echter groot en binnen 50 jaar zijn er bij een dergelijk overschot nog geen problemen te verwachten. Groot maar niet onbeperkt; deze situatie verdient dan ook bijsturing. Volgens de overgangsnorm (250 kg per ha) kan overigens op grasland nog een aanzienlijke hoeveelheid worden geplaatst.

Op bouwland is het gemiddelde fosfaataanbod in de noordelijke akkerbouwgebieden vrij laag en ligt deze ruim onder de milieukundige norm. In de regio's waar een relatief gering areaal bouwland gepaard gaat met

Door afbouw in Zuiden wegens mestprobleem

f Kansen in Noorden voor ^intensieve veehouderij

Fosfaatproducten per landbouwgebied in kg per ha grasland en bouwland (bouwland kursief)

de aanwezigheid van vrij veel intensieve veehouderij zijn echter aanzienlijke overschotten ontstaan. Op circa 10.000 ha bouwland in het Groninger Zuidelijk Westerkwartier, het Friese Veenweidegebied en de Wouden en het Drentse Zuidwestelijk weidegebied, Dieverderdingspel en Hoogeveen is zelfs sprake van een verontrustende situatie. De overgangsnormen voor bouwland (125 kg) en mais (350 kg) worden hier overschreden.

In Friesland is een overschot van 3443 ton fosfaat, wat overeenkomt met circa 2 miljoen ton rundveemest. Er is dus milieukundig gezien geen plaats meer in deze provincie voor mest van elders.

In Groningen en Drente kan volgens deze benadering respectievelijk nog ongeveer 5000 ton mest en 900 ton fosfaat in akkerbouwgebieden worden aangevoerd (totaal 3,2 miljoen ton rundveedrijfmest).

Het totale structurele fosfaatoverschot over heel Ne-

derland bezien is 80.000 ton. Volgens landbouwkundige normen moet een hoeveelheid mest uit de overschotgebieden worden afgevoerd overeenkomend met 18 miljoen ton rundveemest. De verhoudingen geven aan dat het verspreiden van mest milieukundig gezien geen en landbouwkundig gezien nauwelijks een bijdrage vormt aan een verantwoorde oplossing. Enkele creatieve geesten op het Ministerie vinden dan ook dat het dumpen van mest in zee overwogen moet worden.

Bij de bovenstaande berekening is bovendien nog geen rekening gehouden met het kunstmestgebruik. Dit zal afnemen bij een toename van het gebruik van dierlijke mest, maar is niet voor 100 % vervangbaar. Ook speelt de acceptatie door boeren in tekortgebieden een grote rol. Uit onderzoek van het IVM blijkt zelfs dat, als ook met deze faktor rekening gehouden wordt en uitgegaan wordt van de landbouwkundige en milieukundige fosfaatsnormen, de hoeveelheid mest die van elders wordt aangevoerd zelfs moet verminderen ten opzichte van het huidige niveau!

Boodschap

Grenzen dwingen tot aanpassing van landbouwbeleid, was de boodschap die onlangs werd geïllustreerd bij de aanbidding van de landbouwbegroting. Nu duid-

lijk een halt is toegeroepen aan een beperkte uitbreiding van de intensieve veehouderij, is nog niet duidelijk hoe men de problemen die zijn ontstaan denkt te gaan oplossen.

Met het instrumentarium dat men nu voorstelt wordt een mechanisme in werking gesteld waarvan de gevolgen nog moeilijk zijn te overzien. Duidelijk is wel dat, doordat de normen zijn afgestemd op de situatie in typische overschotgebieden, er in 'tekortprovincies' nog onvoldoende basis is voor een verantwoorde bescherming van natuur, milieu en drinkwater. De norm van 125 kg fosfaat die geldt voor bouwland en fungeert als een soort drempelwaarde voor het instellen van beperkingen van uitbreiding en heffingen, ligt boven de onttrekking door het gewas. Bovendien is er zeker bij mais geen garantie dat de situatie ten aanzien van stikstofuitspoeling verbetert. Onderzoek van Natuur en Milieu toont aan dat het verspreiden van mest de nitraatproblemen in het grondwater alleen maar vergroot. De kans dat het areaal mais zich uitbreidt als 'dumpgewas' is binnen de huidige normering groot. Een grootschalige sanering van de intensieve veehouderij wordt met dit beleid voorkomen en er worden mogelijkheden geschapen om een deel van de enorme mestoverschotten naar andere provincies te verplaatsen, waar dan nieuwe overschotten worden gecreëerd. Er is zelfs ruimte gelaten voor uitbreiding op bedrijven waar momenteel nog minder dan 125 kg fosfaat per ha wordt geproduceerd. Het landelijk overschot dreigt daarmee groter te worden. Dit alles betekent dat er in de noordelijke provincies een actiever beleid gevoerd moet gaan worden. Met name de Wet Bodembescherming en het ruimtelijke ordeningsgebeuren (streek- en bestemmingsplannen) bieden mogelijkheden voor provincies en gemeenten om er zorg voor te dragen dat de situatie hier niet uit de hand gaat lopen en er investeringen worden gedaan die later het oplossen van problemen in de weg staan. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan grote silo's voor mest uit andere provincies die nu reeds opduiken in het Drentse landschap en mogelijke uitbreidingen van akkerbouwbedrijven met een tak van intensieve veehouderij in de Veenkoloniën bij het aflopen van de interimwet beperking intensieve veehouderij. Zonerings rondom natuurgebieden en het inhoud geven aan het begrip bodembeschermingsgebieden wordt nog noodzakelijker dan voorheen.

Voor de invulling van dit beleid is ook een rol voor de milieuorganisaties weggelegd waarbij voorlichting en edukatie over de mestproblematiek een wezenlijk onderdeel vormen. Boeren zien de mestproblemen uit andere provincies op zich af komen en staan deze niet met open armen op te wachten. Ook voor hun is de bescherming van bodem en grondwater de nodige aandacht meer dan waard.